

Коптенко А. А.,

студент,

Юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник: Багіров С. Р., к.ю.н. доцент

ПРОБЛЕМИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗАХОПЛЕННЯ ПОВІТРЯНОГО СУДНА

Захоплення повітряного судна – протиправні дії, які перешкоджають нормальному функціонуванню цивільної авіації та створюють загрозу життю пасажирів та екіпажу повітряного судна. На посилення співпраці держав у боротьбі з незаконним втручанням у діяльність цивільної авіації спрямована Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 (Гаазька конвенція 1970). Вона зобов'язує договірні держави застосовувати суворі покарання щодо злочинів, пов'язаних із захопленням повітряних суден або здійсненням контролю над ним шляхом насильства або інших форм залякування.

Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, 1971 (Монреальська конвенція 1971) також визнає як найтяжчий кримінальний злочин захоплення повітряного судна під час польоту із застосуванням сили або під загрозою її застосування чи іншої форми залякування. Ця Конвенція розширила та чіткіше (порівняно з Гаазькою конвенцією 1970) визначила перелік кримінально караних діянь, що загрожують безпеці цивільної авіації.

Суб'єктивна сторона злочину – це внутрішня сторона злочину, тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості та волі до суспільно небезпечного діяння, котре нею вчиняється, і до його наслідків. Більшість помилок у кваліфікації злочинів має місце через неправильне розуміння суб'єктивних ознак або з причин неглибокого їх з'ясування на досудовому слідстві чи в суді. Реалізація закріпленого у ст. 62 Конституції України принципу суб'єктивного ставлення і повне встановлення ознак вини при відправленні правосуддя має першочергове значення.

Юридичними ознаками суб'єктивної сторони є вина, мотив, мета та емоційний стан особи під час вчинення злочину. Відповідно до ст. 11 КК злочином може бути лише винне суспільно небезпечне діяння. Саме тому встановлення вини особи у скоєнні злочину відіграє чи не найважливішу роль при вирішенні питання притягнення особи до кримінальної відповідальності. Адже навіть найтяжчі наслідки, спричинені невинуватим діянням, не можуть визнаватися злочином та тягти за собою кримінальну відповідальність. Варто зазначити, що об'єктивні обставини, незалежно від того, є вони ознаками складу злочину чи виходять за його межі, впливають на відповідальність лише тоді, коли винний усвідомлював чи повинен був і міг усвідомлювати їх наявність. Виною визнається психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності (ст. 23 КК). Вина – основна, обов'язкова ознака будь-якого складу злочину; мотив, мета та емоційний стан – факультативні ознаки, які набувають обов'язковості в тому разі, коли вони названі в диспозиції статті як обов'язкові ознаки конкретного злочину.

Для вирішення питання про суб'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 278 КК України, проаналізуємо чинне кримінальне законодавство. Статті 24 та 25 КК визначають залежно від співвідношення інтелектуальної та вольової ознак форми вини: умисел та необережність, а також їхні види – прямий і непрямий умисел, злочинну самовпевненість та злочинну недбалість. Таким чином, законодавець виділяє лише дві можливі форми вини при вчиненні злочину. Встановлення умислу чи необережності передбачається відносно всіх елементів об'єктивної сторони відповідного складу злочину.

Диспозиції більшості норм про транспортні злочини не визначають форми вини, а також не визначають як обов'язкові ознаки мотив та мету злочину. Серед дослідників, які давали визначення суб'єктивної сторони аналізованих складів злочинів, а також інших складів злочинів, пов'язаних з порушенням чинних на транспорті правил, немає єдиної точки зору щодо її конкретного змісту. Одні автори вважають, що ці злочини можуть вчинюватися як умисно, так і через необережність, інші автори – лише необережно.

Водночас злочин, передбачений ст. 278 КК України, доктриною визнається як умисний.

Суб'єктивна сторона кваліфікованих складів злочину, передбаченого ст. 278 КК України, характеризується обов'язковим усвідомленням винним обставин, що обтяжують дане діяння: вчинення цього злочину групою осіб за попередньою змовою, застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я тощо.

Мета при захопленні повітряного судна може бути різною і полягати, наприклад, у вимозі виконання або, навпаки, невиконання з боку конкретних адресатів певної дії, потрібної для винного. Мотиви цього захоплення можуть бути самими різними: політичними, загально-кримінальними, національно-визвольними, релігійними тощо. При цьому вони можуть бути усвідомлюваними або несвідомими (прихованими), збігатися і не збігатися з пред'явленими вимогами, наприклад, у випадку неможливості або нереальності їх виконання.

Мотиви, що лежать в основі дій винних у цьому випадку, так само, як і мета, на кваліфікацію не впливають. Однак у разі захоплення повітряного судна з мотивів національної, расової, релігійної ненависті або ворожнечі, з помсти за правомірні дії інших осіб, а також з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення дана обставина відповідно до частини першої статті 67 КК України можуть розглядатися як обставини, які обтяжують покарання.

Література

1. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден [Електронний документ] : Міжнародний документ від 16.12.1970. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_167
2. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації [Електронний документ] : Міжнародний документ від 23.09.1971. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_165
3. Кримінальний кодекс України [Електронний документ] : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

Прогресивний розвиток суспільства у цілому базується на накопиченні та аналізі інформації, яка надходить у процесі діяльності його суб'єктів у тій чи іншій сфері суспільного життя, прогнозуванні на їх основі різномірних подій, явищ, а також плануванні подальшої, більш ефективної діяльності всіх без винятку державних структур, у тому числі правоохоронних органів.

У сучасних умовах однією з актуальних проблем є забезпечення надійного захисту інтересів суспільства від злочинних посягань на автотранспорт, до яких належать і напади на водіїв. На сьогоднішній день особлива увага з боку держави приділяється збору, аналізу, накопиченню, обліку і прогнозуванню інформації, необхідної для організації протидії незаконним заволодінням транспортними засобами, поєднаними з насильством.

У статті розглядаються питання кваліфікації незаконних заволодінь транспортними засобами, надаються рекомендації щодо застосування ст. 289 КК

України "Незаконне заволодіння транспортним засобом".

Серед науковців, предметом дослідження яких було це посягання (В.А. Звіряка, Ю.Ф. Іванов, В.А. Мисливий, В.І. Касинюк, М.О. Свірін, В.М. Хомич), немає одностайності щодо вирішення ряду питань, пов'язаних із кваліфікацією цього злочину. Не є однаковою й практика застосування відповідної кримінально-правової норми.

У п. 1 примітки до ст. 289 КК розкривається поняття незаконного заволодіння транспортним засобом, під яким розуміється "вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі". Це означає, що аналізований злочин може